

Arkeologisk kursundersökning av Raä 44 och 58, bebyggelse lämningar och kapellplats från historisk tid inom projektet Hemsöns historia.

Bild av Lars Högberg, Bryggan arkitekter

Fornlämning: Raä 44 och 58, Fastighet: Prästhus 1:1, Socken: Hemsö,
Kommun: Härnösand, Landskap: Ångermanland

Rapportnummer 2008:28
Ola George i samarbete med Hemsö Skärgårdsförening,
Hemsö IF, Härnösands
Släktforskare och Hemsö församling

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning.....	5
Syfte och metod.....	5
Fornlämningen och äldre uppgifter	5
Redogörelse av arbetet.....	6
Kapellplatsen (raä 58).....	6
Gårdslämningarna (raä 44).....	6
Arkivforskning utförd av kursdeltagare under 2007-2008.....	6
Gamla Tomten (Raä 44)	7
Anläggningar och delytor inom Raä 44 ”gamla tomten”	8
Den västra husgrunden.....	8
Den östra husgrunden	10
Anläggningar och delytor inom Raä 58	11
Fyndmaterialet.....	14
Tolkning och diskussion	15
Referenser.....	17
Tekniska och administrativa uppgifter.....	19
Bilagor	20
Kartbilaga	21
Profiler	23
Pollenanalys från en husgrund, Raä 44, Hemsö sn, Ångermanland	25
Fyndlistor.....	27
Osteologisk analys	33
Dagbok	35
Fotolistor.....	37

Sammanfattning

Undersökningen inom Raä 44 år 2007 påvisade lämningar efter vad som tolkas vara en torkbastu samt en husgrundsterrass där det stått ett boningshus. Gården med torkbastun och boningshuset är troligen identisk med "gamla tomten" som finns utmärkt på en lantmäterikarta från 1830-talet. Fynd av ett mynt intill husgrundsterrassen, präglat under drottning Kristinas tid gör att lämningarna antas ha varit i bruk under åtminstone 1600-talets första del. Gården är således äldre än de bebyggelselämningar av torpkaraktär från 1800-talet (Raä 19) intill kapellplatsen som undersöktes föregående år.

Vid undersökningen av kapellplatsen Raä 58 framkom fler fynd från historisk tid i form av mynt, fönsterglas, tegel, keramik och kritpipsfragment. Myntens ålder ger tillsammans med fjolårets fynd inte några belägg för att kapellplatsen skulle ha nyttjats innan 1660-talet.

Då kapellet nämns av Johannes Bureus kring år 1600 och namnet Prästhus är nämnt första gången 1535 är frågan om det inte funnits ett tidigare kapell i närheten.

Under våren 2007 påträffades arkivhandlingar om åbornas väghållningsskyldigheter i anslutning till kapellet.

Inledning

Under 2006 genomfördes en arkeologisk undersökning av bebyggelse lämningar och kapellplats i Prästhus på Hemsön. Undersökningen skedde i kursform och i samarbete med Hemsö Skärgårdsförening, Hemsö IF, Härnösands släktforskare och Hemsö församling. Eftersom många frågor om områdets historia kvarstod och det fanns ett intresse att fortsätta forskningen bedrevs en kurs även år 2007.

För att särskilja kapellplatsen från Raä 19 (ej gränsbestämd) som utgörs av en gårds/torp-lämning från tidigt 1800-tal men som tidigare varit registrerad som bebyggelse lämning och kapellplats, registrerades kapellplatsen under 2007 som en egen fornlämning med beteckningen Raä 58.

Projektet finansierades genom egeninsatser från Murberget Läns museet Västernorrland, kursdeltagarnas arbetsinsatser och bidrag från Länsstyrelsen Västernorrland.

Syfte och metod

Syftet med kursen var att sprida information om lokalhistorien genom en arkeologisk kursundersökning. Länsstyrelsens beslut för att bifalla bidragsansökan från Murberget Läns museet Västernorrland grundar sig på att projektet tar sin utgångspunkt i länets kulturarvsprogram, Kulturarv nu, utsikter 2007-2010. Projektet stämmer väl överens med de två målen tillgängliggörande och mångfald. "Vi ska göra kulturarvet tillgängligt för alla och främja olika berättelser och tolkningar av vår historia!" och "Vi ska stärka människors historiska och kulturella medvetenhet och bidra till ökad tolerans och integration i dagens och framtidens samhälle!"

Genom att engagera den lokala befolkningen och informera om resultaten av de arkeologiska undersökningarna som utförs i området bidrar vi till att öka allmänhetens kunskap om historiska och kulturella sammanhang

Det arkeologiska syftet med kursen är att lokalisera kapellplatsen, avgränsa eventuell begravningsplats, datera etableringsfasen för lämningarna, om möjligt dokumentera kapellet konstruktion och storlek, utreda om det finns flera olika byggnadsfaser samt vilka byggnader och aktiviteter som funnits i anslutning till kapellet. Sist men inte minst är syftet att engagera befolkningen och föreningsverksamheten på Hemsön och kommuninvånarna i övrigt i projektet.

Undersökningen av kapellplatsen (Raä 58) gjordes genom att meterrutor grävdes. Jorden sållades i såll med 4 mm maskvidd. Anläggningar mättes in med totalstation och fotograferades. Ytan avsöktes med metalldetektor.

Undersökningen av bebyggelse lämningen (Raä 44) gjordes genom kartering av de olika byggnadslämningarna, rutgrävning inom torkbastun där delar av grunden och spismuren grävdes fram. Stenpackningen ritades av och digitaliserades sedan inne på museet. Jorden från rutorna sållades i såll med 4 mm maskvidd. Större delen av ytan inom fornlämningen avsöktes med metalldetektor för att påvisa eventuella koncentrationer av fynd.

Fornlämningen och äldre uppgifter

Den tidigaste skriftliga uppgiften om kapellet härrör från Johannes Bureus (1568-1652). Bureus författade det av Gustav II Adolf år 1630 utfärdade "Memorial för rikszenz antiquarij och häfdesökiare" I Bureus anteckningar från år 1600 som finns samlade i Sumlen står

följande: *"På Heems ön vidh Ornässundeth i Botilbärjet är een Jätttestugu medh benkiar vidh Prästhus skoghen ¼ vägh från capalet* (Sumlen Bl 515-517 sid 220). Namnet Prästhus nämns första gången 1535 och antyder att platsen haft kyrklig anknytning redan då. Kapellet finns markerat på lantmäterikartor från slutet av 1600-talet fram till början av 1800-talet. För en noggrannare genomgång av det äldre källmaterialet hänvisas till Murbergets rapport från fjolåret (2007:5 Arkeologisk kursundersökning av Raä 19, kapellplats och bebyggelselämningar från historisk tid inom projektet Hemsöns historia).

Redogörelse av arbetet

Kapellplatsen (raä 58)

Undersökningen ägde rum i skogskanten vid åkern och ute på åkern. Grävningen utfördes genom att kvadratmetersrutor togs upp, jorden sållades och fynden tillvaratogs. Totalt grävdes 27 m². De anläggningar som framkom mättes in med totalstation, ritades och fotades. Förutom igenfyllda diken kunde endast en anläggning med tegel och kol identifieras inom ytan. Inga rester efter eventuella gravar eller byggnadskonstruktioner till kapellet kunde iakttas.

Gårdslämningarna (raä 44)

I den västra husgrunden undersöktes en rösugn/spisröse, anslutande ytor samt delar av grunden. Grävningen skedde genom att kvadratmetersrutor togs upp, jorden sållades och fynden tillvaratogs. Jordprov togs för pollenanalys då det misstänktes att byggnaden fungerat som torkbastu för säd. Totalt grävdes 11,5 m².

Den nyupptäckta husgrundsterrassen med spisröset karterades in med totalstation, de fynd som gjordes med metalldetektor mättes in med totalstation.

Arkivforskning utförd av kursdeltagare under 2007-2008

Efter granskning av kartorna från 1765 och 1784 framgår det att det åtminstone fram till denna tid enbart var marken strax sydväst om kapellet som var uppodlad åker.

Vid sekelskiftet 1700/1800 finns för första gången en väg inritad till och från kapellet. Varken på äldre Prästhus- eller Utanökartor finns någon vägmarkering. Begreppet gamla kyrkvägen härstammar uppenbarligen från tiden efter kapellets flyttning. En uppgift som framkommit i samband med kursen är att vägen söderut från kapellplatsområdet tidigare benämndes Sotle(d)sbacken. Vad detta namn betyder eller i vilket sammanhang det uppstått är oklart. Kapellet verkar inte vara speciellt flitigt utnyttjat av ortsborna.

Det finns anledning till att göra förnyade arkivstudier för att hitta eventuella uppgifter om kapellets öde dels kring 1600-talets mitt, dels i anslutning till fiskarsocitetens bildande omkring 1765 och dels vid tiden kring flyttningen av kapellet till den nya platsen intill den nuvarande kyrkan. I sammanhanget vore även eventuella dokument från Hamnlaget och Hamnrätten intressanta.

Gamla Tomten (Raä 44)

Per Svanberg har gjort en summarisk genomgång av domböckerna för tiden fram till 1850 utan att ha funnit några uppgifter om eventuell byggnad vid Gamla Tomten. Det närmaste, som han har kommit, är en uppgift från 1683, tingsmötet i mars, § 12. Då inlämnade hustru Kierstin Marcusdotter, änka efter Israel Danielsson, en ansökan om ersättning för en brandskada, som verkar vara skedd för cirka 20 år sedan. (Ungefär då Israel Danielsson dog). Det var frågan om en kornlada, som brunnit på *"UthanEedh (Utanö) med något korn, genom uthsläpt Elld af tröskaren"* (hon fick ingen ersättning då ärendet var preskriberat, som vi idag skulle ha uttryckt oss, tinget tackade Gud för att hon hade klarat sig så bra under alla åren). Eftersom Prästhus tidvis har tillhört Utanö är det möjligt att eventuell bebyggelse i Prästhus tagits upp under byn Utanö i domböckerna.

Det är däremot inte särskilt troligt att den nu undersökta torkbastun i Prästhus skulle vara identisk med den kornlada som uppenbarligen brunnit upp någon gång under 1600-talet och som nämns i domboken.

Vid fortsatta granskningar i domboken har Per Svanberg funnit något som kan vara relevant för undersökningsområdet. Vid tinget i april 1834, § 6, lämnade Olof Ersson in en anhållan om att genom lottkastning få dela sitt hemman i tre lika stora delar sönerna emellan. Bland de förbehåll som Olof Ersson ställde, angavs bland annat *"aftages Tjernägorna, Gubbmyran, Porsmyrbacken samt gamla Badstugutomten till odling..."* (akt 49, Hemsö socken).

Möjligtvis kan den s. k gamla badstugutomten vara platsen för den nu undersökta torkbastun.

Kursdeltagaren Peter Sjölund har sökt fram arkivuppgifter med uppgifter om kapellplatsen, vägarna och väghållningen i anslutning till kapellet (Utdrag ur akt X22-7:5 i

Lantmäteristyrelsens arkiv, delning av väg i Utanö by 1795).

Protocoll till UTANÖ BY Hållit vid jemkning af Vägen.

År 1795 den 3:die November...

...Vid återkomsten till Byn tillspordes åboerne om de nu mera ansåge flere vägar nödige, hvar till svarades, at de ej flere behöfde, och på frågan huru breda desse vägar skulle antagas, kommo de på det sättet öfverens at vägen västerut öfver hammaren och den öfver tjernänget Söderom bäcken skulle antagas till 4 alnars bredd, och vägen Norr om bäcken beräknas uti denne jemkning till 6 alnars bredd, äfven som den före å Chartan afprickade vägen genom slotten neder till bäcken, såsom allenast 5 alnar bred, skulle ökas med En aln till ärsättning för Jon Nilsson och Nils Pärsson, och på enahanda sätt skulle Kyrko, Byn och hamnvägen tillökas med En aln i bredden för alla åboerne som der intill gräntsa.

Uti alla desse nu upmätte och för nödige ansedde Lo och Kjörvägar, skulle hvarje åbo efter skatt deltaga, och de öfverskiutande ärhålla ärsättning af de bristande som mindre jord till dessa vägar afstådt. Under aftalet härom påstod äfven Olof Ersson at grannarne skola ärsätta honom för Kyrkovägen till Kapellet på Prästhus ägor, hvar till samtelige de öfrige svarade det de högst tvenne gånger om året, som ej oftare Gudstjenst skjer, den vägen gående passera, och flere gånger ej gå den af Olof Ersson föregifna vägen, så at honom als ingen skada skjer, så mycket häldre som höbergningen den tiden är afsluten, och ville derföre för ingen del ingå uti Olof Erssons mindre betydande påstående om ärsättning derföre...

Det är utifrån protokollet tydligt att det var Hemsöborna som var ansvariga för vägunderhållet till kyrkan. Det framgår även att gudstjänst inte förrättades oftare än två gånger om året i slutet av 1700-talet.

Anläggningar och delytor inom Raä 44 ”gamla tomten”

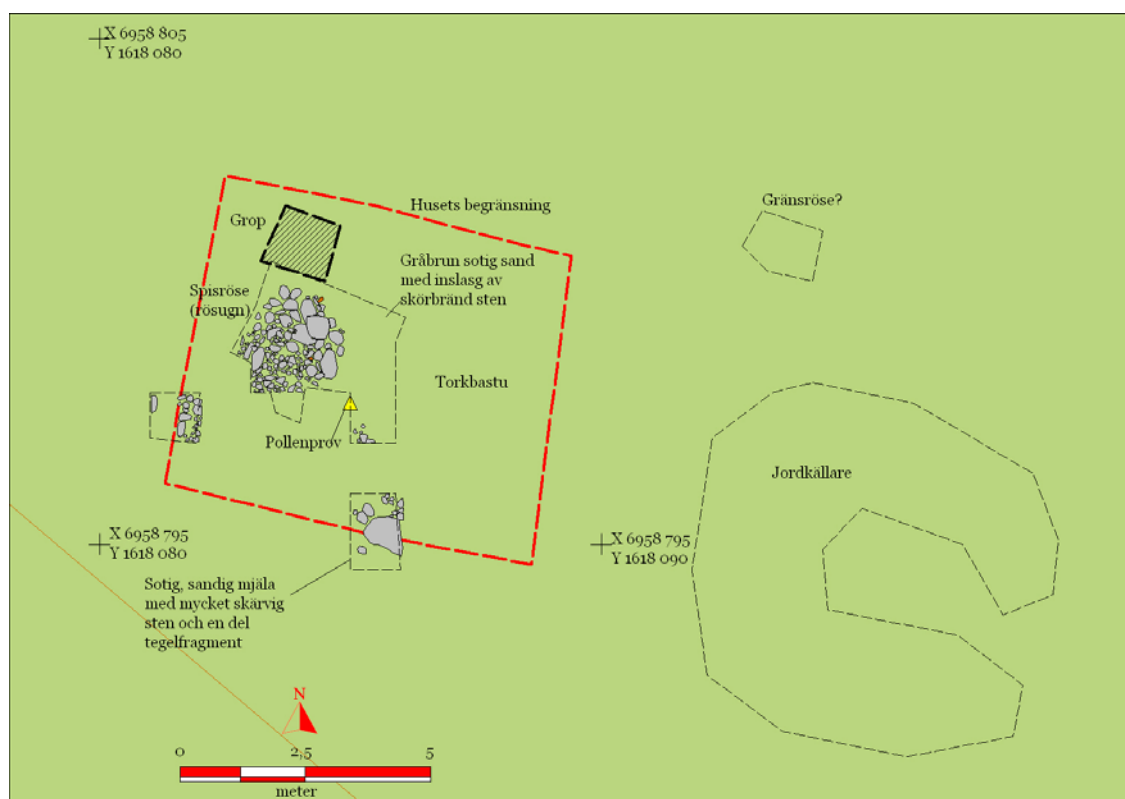
Den västra husgrunden

Den västra husgrunden tolkades innan undersökningen som ett bostadshus med rösugn/spismursröse. Undersökningen visade att huset varit försett med en stengrund då grundstenar påträffades i de rutor som grävdes längs husets västra och södra sidor. Huset har varit orienterat i vnv-ösö och varit ca 7,2 x 6,4 m stort (de östvästliga sidorna varit de längsta). Totalt undersöktes 11,5 m² inom husgrunden vilket motsvarar omkring ¼ av husets totala utbredning. Några rutor grävdes i rösugnen/spismursröset och anslutande yta i norr. Mängder med skärvsten framkom vid undersökningen av spismuren. När ytterligare löst skärvtigt stenmaterial plockades bort i mitten av anläggningen framkom en oregelbunden tegelstenspackning. Förmodligen har tegelstenarna legat i botten av eldrummet. Norr om röset fanns det en försänkning med ganska skarpa kanter. Försänkningen undersöktes men någon funktion gick inte att påvisa, möjligen har den grävts efter det att huset övergivits. Innan undersökningen tolkades försänkningen som möjlig källargrop.

Jorden inne i huset bestod av sotig sand med inslag av mindre ibland skärviga stenar, i golvytan i huset gjordes fynd av tegelfragment. Eftersom fyndmängden var så liten ifrågasattes tolkningen som ett boningshus. Det tjocka kulturlagret tyder på en längre användningstid. Att ”spisröset” innehöll stora mängder skörbränd sten och att jorden i huset innehöll mycket sot gjorde att en funktion som en torkria framfördes. Tolkningen stärktes av pollenanalysresultatet av ett jordprov taget i anslutning till röset (se bilaga 3).

I rutan längs västra väggen var den kulturpåverkade jorden ca 30 cm djup. Jorden bestod av sotig hårt packad sand med skörbrända och skärviga stenar, kol och tegelfragment. Även utanför den södra väggen var kulturlagret av samma sammansättning och ca 30 cm djupt. Inget glas, porslin eller andra moderna fynd påträffades vilket kan tyda på att byggnaden är av äldre datum. Området kallades redan under 1830-talet för gammelgården vilket bör tyda på att gårdens historia sträcker sig åtminstone några hundra år ytterligare tillbaka i tiden.

Det är inte klarlagt om torkbastun brann ner eller inte.

Torkbastun och jordkällaren längst västerut på Raä 44.

Rösugnen/spismuren i torkbastun vid Raä 44 . Foto från öst av Maria Lindeberg.

Den östra husgrunden

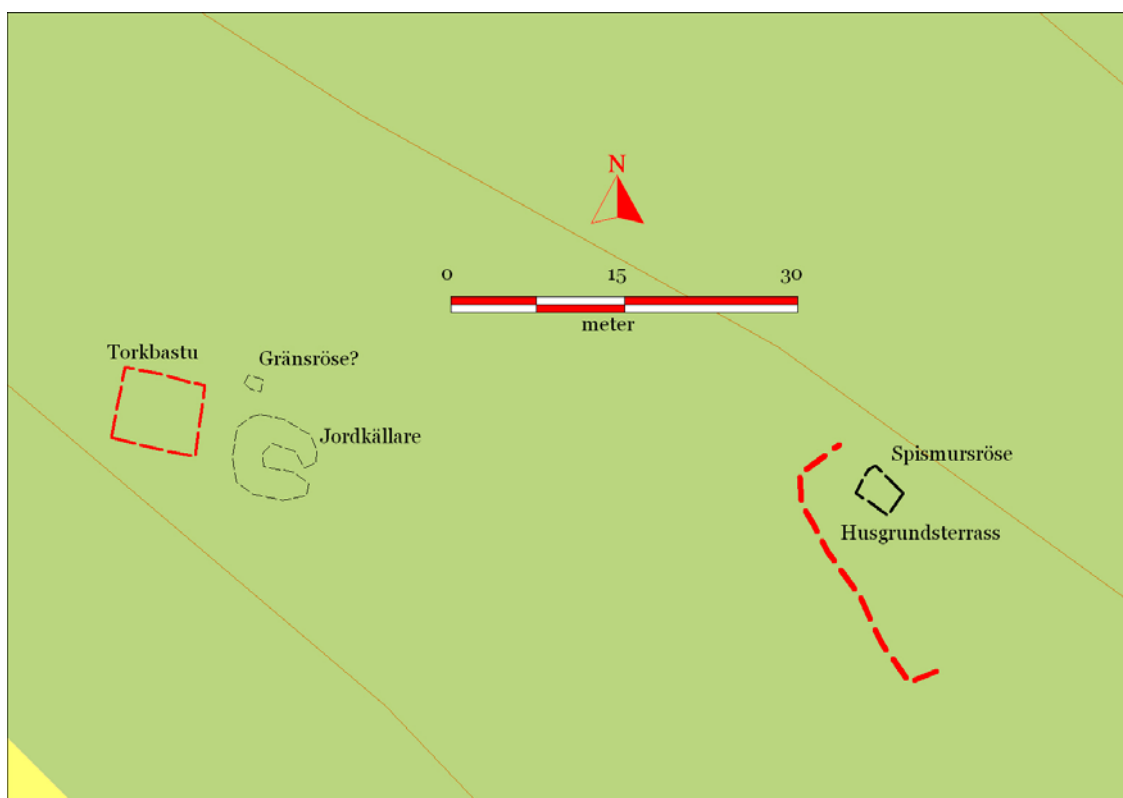
I samband med kursundersökningen 2007 upptäcktes en husgrundsterrass öster om de tidigare registrerade lämnigarna inom Raä 44.

En förhöjning på husterrassen torvades av då vi misstänkte att ett spismursröse kunde dölja sig under växtligheten. Efter avtorvningen visade det sig att ett spismursröse mycket riktigt låg under granriset och torven. Inga provrutor grävdes men ytan avsöktes med metalldetektor. I anslutning till terrassen påträffades ett mynt, $\frac{1}{4}$ öre präglad under drottning Kristinas regentperiod och en kopparhank med fästena utformade som löv. Hankar med lövutformade fästen förekommer under lång tid och har i länet påträffats i både förhistoriska (Högom) och medeltida (Styresholm) (George 2008:22-23) sammanhang. I utställningarna med personliga tillhörigheter och kring Vasaskeppet finns hankar av liknande slag.

Vid provspadning inom husgrundsterrassen påträffades mycket tegelrester. En bit keramik hittades i terrassens sydöstra del. Denna keramikbit påminner inte om keramikmaterialet som Murberget påträffade vid den 2008 nyupptäckta keramikverkstaden i Ljusta i Sundsvalls kommun. Keramikverkstaden dateras preliminärt till andra delen av 1600-talet. Möjligen är keramikbiten från Raä 44 i Prästhus äldre vilket i så fall stöds av myntfyndet.

Mynt och hankfyndet gör att husgrundsterrassen troligen brukats under 1600-talets första del. Under denna period känner vi inte till vilka som bodde i Prästhus.

Den så kallade "gamla tomten" har haft en utbredning på omkring 100 m i öst-väst. Flera formationer är inte inmätta ännu, gårdens totala utbredning är därför okänd.

Den nyupptäckta husgrunden med spismursröset på Raä 44 till höger i bild.

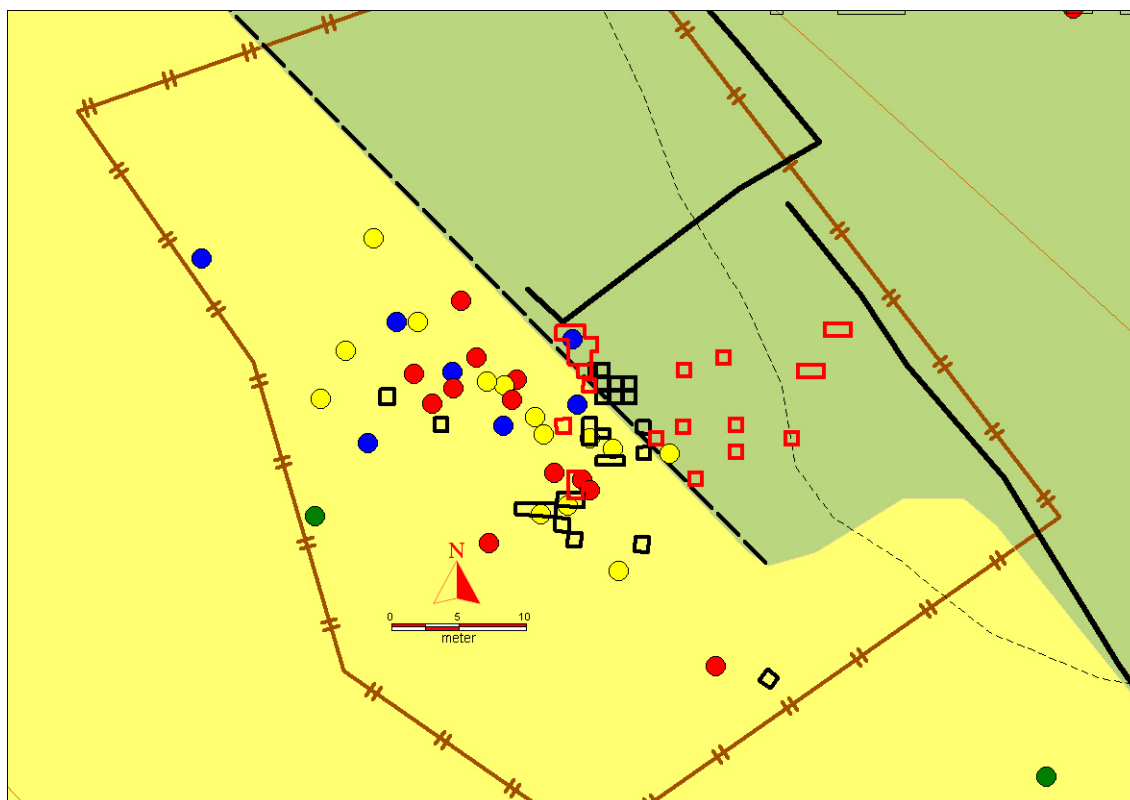
Spismursröset på den nyupptäckta husterrassen vid Raä 44. Foto från söder av Ola George.

Anläggningar och delytor inom Raä 58

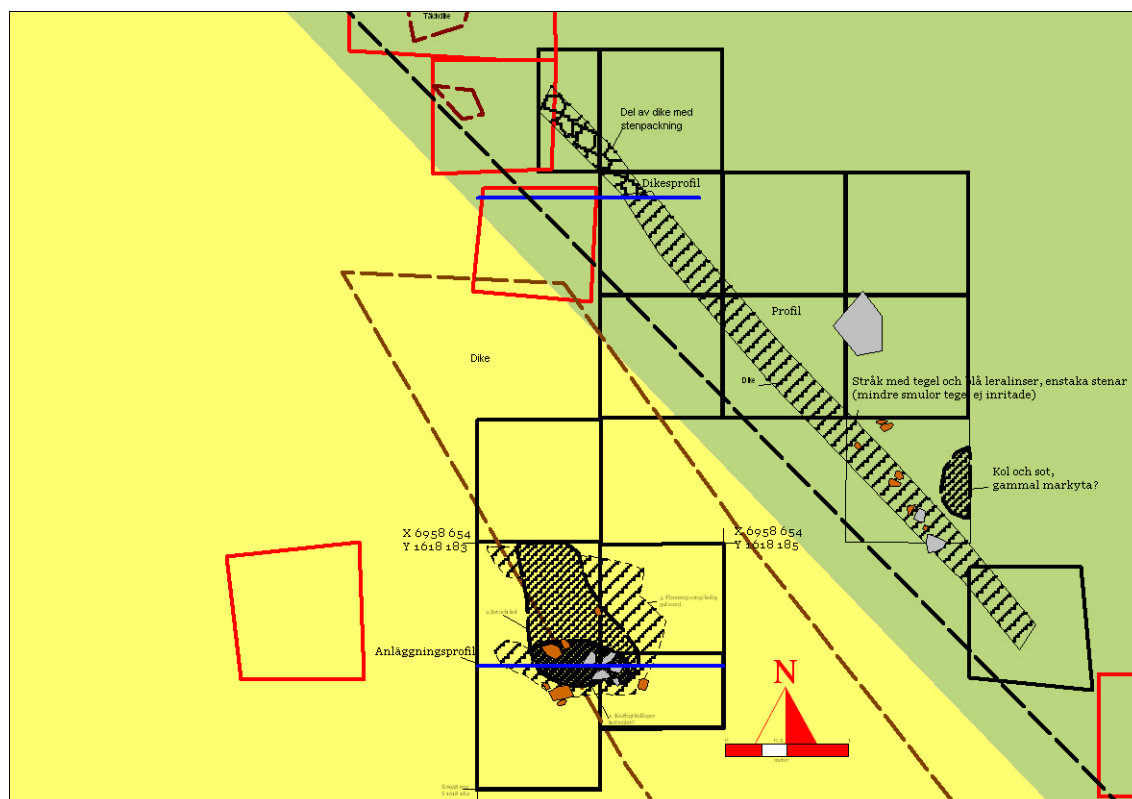
Undersökningen på kapellplatsen fortsatte under 2007 års kursgrävning. Totalt undersöktes 27 m². En anläggning med sot, kol och tegel (som möjligen fungerat som en härd) samt flera olika faser av diken påträffades.

Då området utanför skogsmarken plöjts och en fotbollsplan tidigare har legat på platsen finns inte stora förutsättningar för att intakta lämningar ska finnas kvar i området. Tegel, sot och kol- anläggningen visar dock att det även på åkern kan finnas överlagrade men kraftigt skadade anläggningar. Fyndspridningen kan trots omrörningen ge en ganska bra bild av de tidigare verksamheterna på platsen.

I föregående års rapport diskuterades dikenas ålder och slutsatsen var att de troligen tillkommit under slutet av 1800-talet och senare. I det under 2007 undersökta dikets fyllning påträffades sentida porslin som stärker det påståendet.

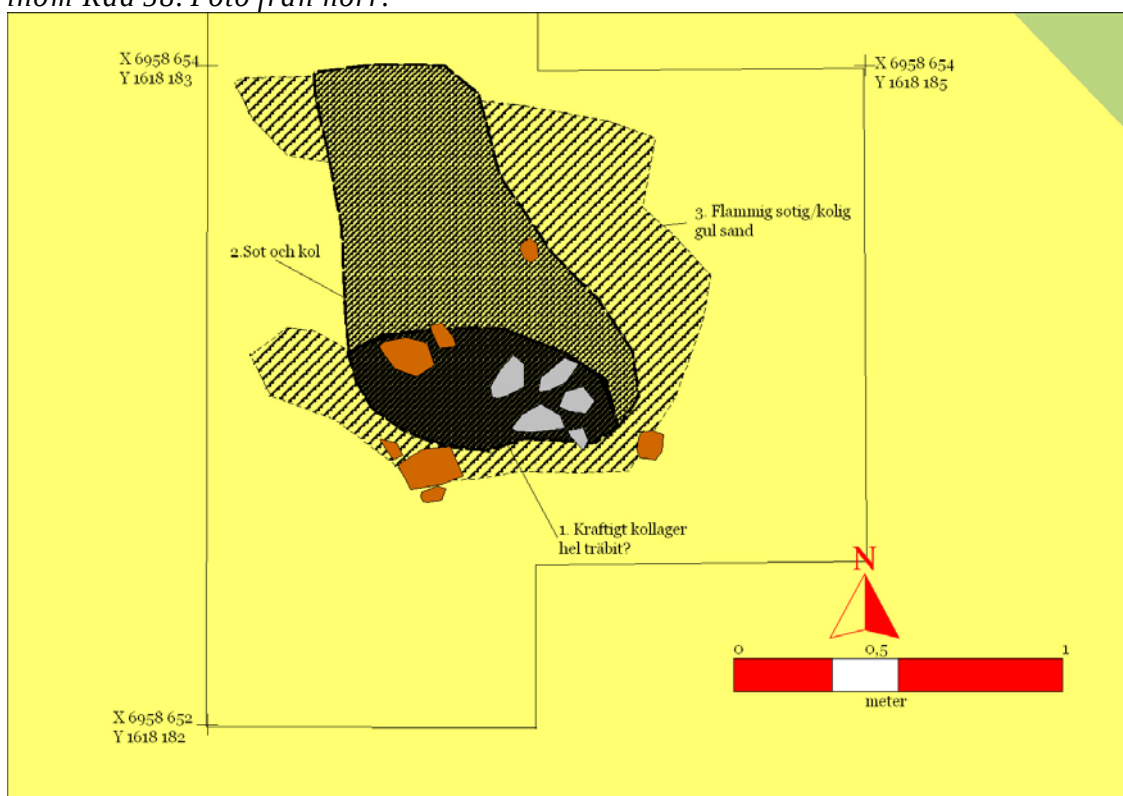
Rutorna grävda vid 2007 års undersökning är svartmarkerade, 2006 års rutor är rödmarkerade. Den ljusbruna linjen visar kapellplatsens ungefärliga utbredning. Gula punkter= 1600-talsmynt, blåa punkter= 1700-talsmynt, röda punkter= 1800-talsmynt.

Tre parallella diken och en anläggning(tegelansamling se nedan) inom Raä 58.

Det igenfyllda diket med sten, tegel och porslinsinblandning vid skogskanten intill åkern inom Raä 58. Foto från norr.

Anläggning med tegelansamling på åkern under matjordslagret.

Fyndmaterialet

Fynden från 2007 års undersökning av Raä 44:

Keramik i form av glaserat rödgods (glaserat på insidan och oregelbunden glasyr- rand på utsidan), hank med del av spann av kopparplåt, mynt (1/4 öre från drottning Kristinas regentperiod), och järnkrok från den nyupptäckta husgrundsterrassen indikerar att huset funnits till under första delen – mitten av 1600-talet.

I den husgrund som nu tolkas som en torkbastu hittades tegelfragment, brända ben, järnföremål, ståltråd och spik. Fynden är mycket fåtaliga vilket tillsammans med pollenanalysen av jord från byggnaden samt rösugnens/spismurens utseende stärker tolkningen av byggnadens användning som torkbastu. Murberget undersökte en Torkbastu/ria vid den skogsfinnska gården vid Råsjön i Borgsjö socken, Ånge kommun åren 2005-2006 (George 2006, 2007). Fynd av ben gjordes på båda platserna. Men inom båda lämningarna var i fyndmaterialet sparsmakat i jämförelse med ett permanent bostadshus.

Fynden från 2007 års undersökning av Raä 58 utgjordes av små mängder brända ben, tegelfragment, flaskglas, porslin, glas, spik, spikfragment, fönsterglas, järnfragment, skärvig sten, ben, brända ben, glaserat rödgods, kritpipsfragment, bronsknapp, kopparring, kopparbleck, mynt, bjällra (del av).

Fynden av mynten och kritpipsfragmenten indikerar tillsammans med föregående års fynd att kapellbesökarna träffats ute på kapellplatsen och att pengar bytt ägare på platsen. Möjligen skulle mynten kunna ha fungerat som något slags offer. Pipfragmenten tyder på att kapellbesökarna rökt, alternativt har de tappats i samband med jordbruksarbete. Om åkern hade plöjts mellan de två årens undersökningar hade förmodligen betydligt fler mynt påträffats. De tre 1600-talsmynt som hittades 2007 ändrar inte föregående års spridningsmönster nämnvärt.

Fönsterglasen hör troligen till kapellet och visar att något fönster gått sönder, antingen under brukningstiden eller efter i samband med rivningen/flyttningen. Fönsterglas förekommer i alla rutor ute på åkern och i rutorna strax norr om diket i skogskanten.

De äldsta mynten är präglade på 1660-talet och de yngsta under 1830-talet. Sammanlagt 33 mynt med prägning till denna period är funna på kapellplatsen. Vi har inga arkeologiska belegg för att kapellet funnits på platsen före 1660-talet och i januari 1846 inköptes mark i grannbyn Hultom för en ny kyrkplats. Därefter flyttades det gamla kapellet från Prästhus ner och återuppfördes i Hultom. Kapellet har alltså brukats i omkring 180 år. Utslaget per decennium har ca 1,8 mynt tappats bort vilket inte är särskilt mycket. Om man tittar på vilka mynt som tappats kan man möjligen få en uppfattning om hur flitigt kapellet brukats under olika tider (se diagram nedan). Efter uppdelning av mynten i olika århundraden framstår 1700-talet som lågt frekventerat, detta blir ytterligare förstärkt om man tar i beräkningen att kapellet troligen inte fanns till under mer än knappt hälften av 1600 och 1800-talen. Mynten kan ha brukats under flera decennier och då tappats avsevärt senare än präglingsåret. Uppdelningen ger ändå en fingervisning om när flest mynt tappades och flest besökare kom till kapellet.

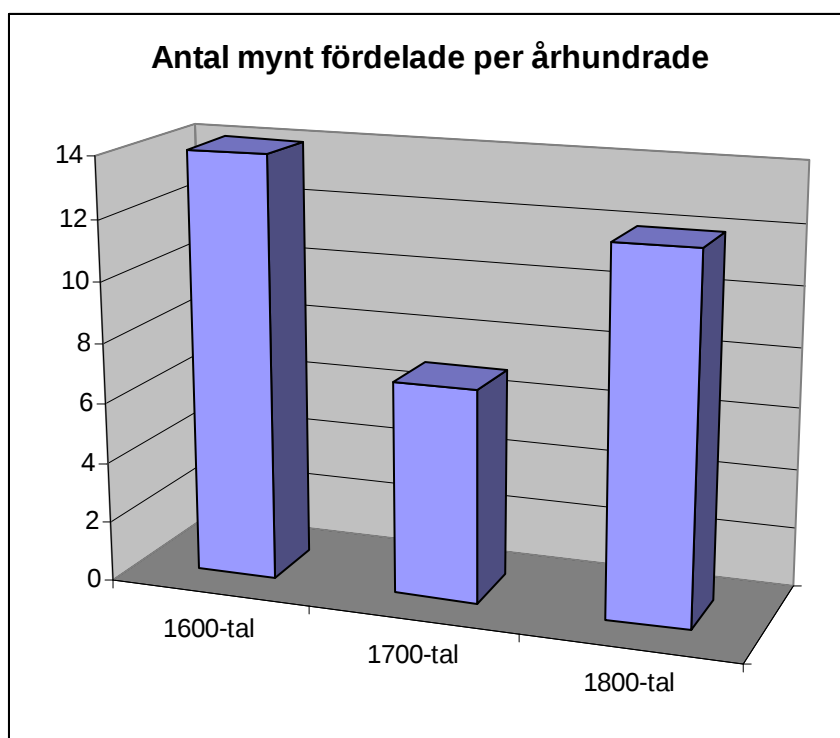

Diagram över myntens präglingstider.

Tolkning och diskussion

Undersökningen 2007 påvisade lämningar efter vad som tolkas vara en torkbastu och en husgrundsterrass där det stått ett boningshus med spismur inom fornlämningen Raä 44. Detta boningshus tillhör av allt att döma den så kallade "gamla tomten" (utmärkt på lantmäterikarta från 1830-talet) och gården är troligen äldre än de bebyggelse lämningar från första delen av 1800-talet som undersöktes på Raä 19 föregående år.

Ett jordprov från torkbastun innehöll stora mängder av kol- och vedfragment. Provet innehöll också höga andelar av pollen från sädeslagen korn och vete/havre. Andelen sädeslagspollenkorn är betydligt högre än man finner i prover tagna invid åkermarker. Mängden pollen tyder på en plats med onaturlig ansamling av korn- och vete-/havrepollen. Kanske ett ställe där man förvarat säd eller tröskat säden.

Andelen pollen från växter som gynnas av betesdrift och odling är också högt, såsom pollen från smörblommor, nejlikväxter, korgblommiga växter och gråbo. Skogsvegetationen bestod av al, tall, björk och gran. Pollenanalysen talar om hur floran såg ut vid tiden för torkbastuns användning. Analysresultaten med de höga halterna av sädespollen stödjer den arkeologiska tolkningen att byggnaden fungerat som torkbastu.

Vid undersökningen av kapellplatsen Raä 58 framkom flera fynd från historisk tid i form av mynt, fönsterglas, tegel, keramik och kritpipsfragment. Myntens ålder ger tillsammans med fjolårets fynd inte några belegg för att kapellplatsen skulle ha nyttjats innan 1660-talet. Avsaknaden av äldre mynt gör att vi måste fråga oss var det äldre kapell som Bureus nämnde år 1600 låg? Prästhus -namnet talar för att ett eventuellt äldre kapell bör ha legat i närheten av undersökningsplatsen.

Flera arkivsökningar borde genomföras för att få klarhet i kapellets äldre skeden. Ett arkivuppslag kan vara att leta i domkapitlets handlingar. Ett nytt kapell i Prästhus bör väl rimligtvis ha fått konsistoriets välsignelse. Kapellet borde ha varit en viktig samlingsplats för hamnlaget och en eftersökning av eventuella dokument från Hemsö hamnlag och dess

hamnrätt kan vara värdefulla att ta del av. Kursdeltagare fann under våren 2007 arkivuppgifter om Prästhus och Utanö som är av intresse för platsens historia, bland annat påträffades uppgifter om väghållningsskyldigheter i anslutning till kapellet. Kursundersökningarna har inte kunnat påvisa några begravningar vid kapellplatsen. Det instängslade området kring kapellet som är synligt i det äldre kartmaterialet visar på ett ganska stort område. Undersökningarna har varit begränsade och det är därför inte uteslutet att begravningar kan finnas i området. Kapell med begravningsplatser finns, ett exempel på det är Ulvö kapell.

Undersökningens syfte att lokalisera kapellplatsen kan sägas vara uppnått, även om vi i nuläget inte på mer än några meter när kan bestämma kapellets exakta läget.

Det har inte varit möjligt att dokumentera kapellets konstruktion men beskrivningar av kapellets utseende finns från tiden då det flyttats till den nya kyrkplatsen i Hultom.

Bebyggelselämningarna (torplämning med beteckning Raä 19) strax norr om kapellet har varit bebodda under åtminstone första delen av 1800-talet. Under projektets gång har arkivsökningar givit upplysningar om vilka som bodde i Prästhus under tiden

torplämningarna varit i bruk på platsen. Men det är inte helt fastlagt vilka som bodde var.

Bebyggelselämningarna (gårdslämning med beteckningen Raä 44) väster om kapellplatsen kan utifrån nuvarande kunskapsläge sägas ha varit i bruk under 1600-talet. Det är inte känt när gården etablerades och inte heller hur länge gården var i bruk. Det finns inte heller några uppgifter om vilka som bott på gården.

Referenser

Bureus, J, T . 1886. Svenska landsmål. Äldre serien. Bihang 1. Sumlen. Där vthi ähro åtskillige collectaneer, som vthi een och annan måtta tiäna till Antiquiteternes excolerande. Stockholm.

George, O. 2006. Arkeologisk undersökning av rösugn och huslämning på den skogsfinnska gården vid Råsjön. Murberget Läns museet Västernorrland. Rapport 2006:1

George, O. 2007. Arkeologisk kursundersökning av Raä 19, kapellplats och bebyggelse lämningar från historisk tid inom projektet Hemsöns historia. Murberget Läns museet Västernorrland. Rapport 2007:5.

George, O. 2007. Arkeologisk undersökning av huslämning på den skogsfinnska gården Raä 165 vid Råsjön, Borgsjö socken. Murberget Läns museet Västernorrland. Rapport 2007:9.

George, O. 2008. Arkeologisk undersökning och förstudie av det medeltida fästet Styresholms norra del. Murberget Läns museet Västernorrland. Rapport 2008:17.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-1218-06, 435-2443-07

(undersökningen gick under fjolårets beslut då undersökningarna avsåg samma lämningar, kapellplats och bebyggelselämning).

Länsmuseets dnr: 2007/134

Län: Västernorrland

Landskap: Ångermanland

Kommun: Härnösand

Socken: Hemsö

Fastighet: Prästhus 1:1

Fornlämning: Raä 44 och 58

Kartblad: 18 I 1d

Raä 44 belägenhet angivet i rikets nät: X 6958 785 Y 1618 110

Raä 58 belägenhet angivet i rikets nät: X 6958 650 Y 1618 180

Höjd över havet: 30-40 meter

Undersökningstid: 4-8/6 samt 9-10/9-2007

Personal: Murberget Länsmuseum Västernorrland Ola George, Maria Lindeberg och Peter Persson.

Kursdeltagare:

Håkan Axelsson, Monika Bäcklund, Tord Lindh, Ingrid Johanna Hammarstedt, Lars Högberg, Bertil Lundberg, Tiina Oikari, Peter Sjölund och Anna-Lena Sjölund med barn, Åke Sundell, Per Svanberg, Britta Österholm.

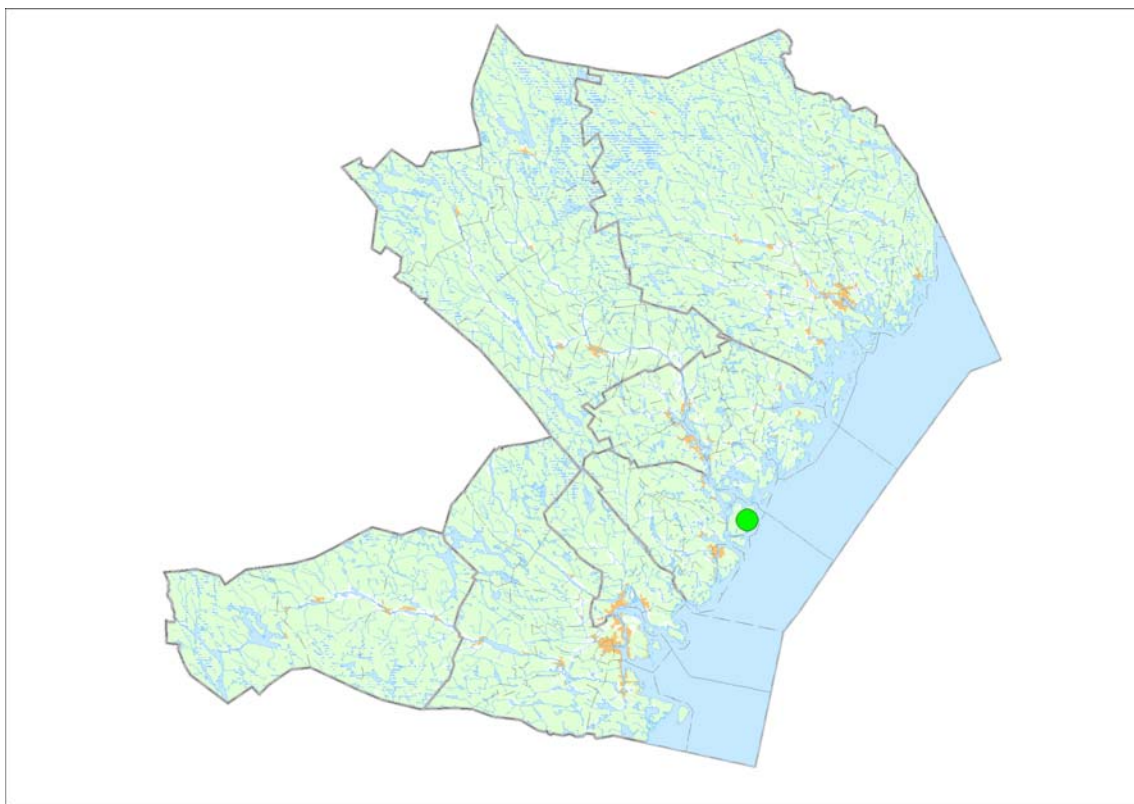
Rapportsammanställning: Ola George

Dokumentationsmaterial i form av ritningar, konserveringsrapport, fotografier, dagböcker mm förvaras på Murberget Länsmuseum Västernorrland.

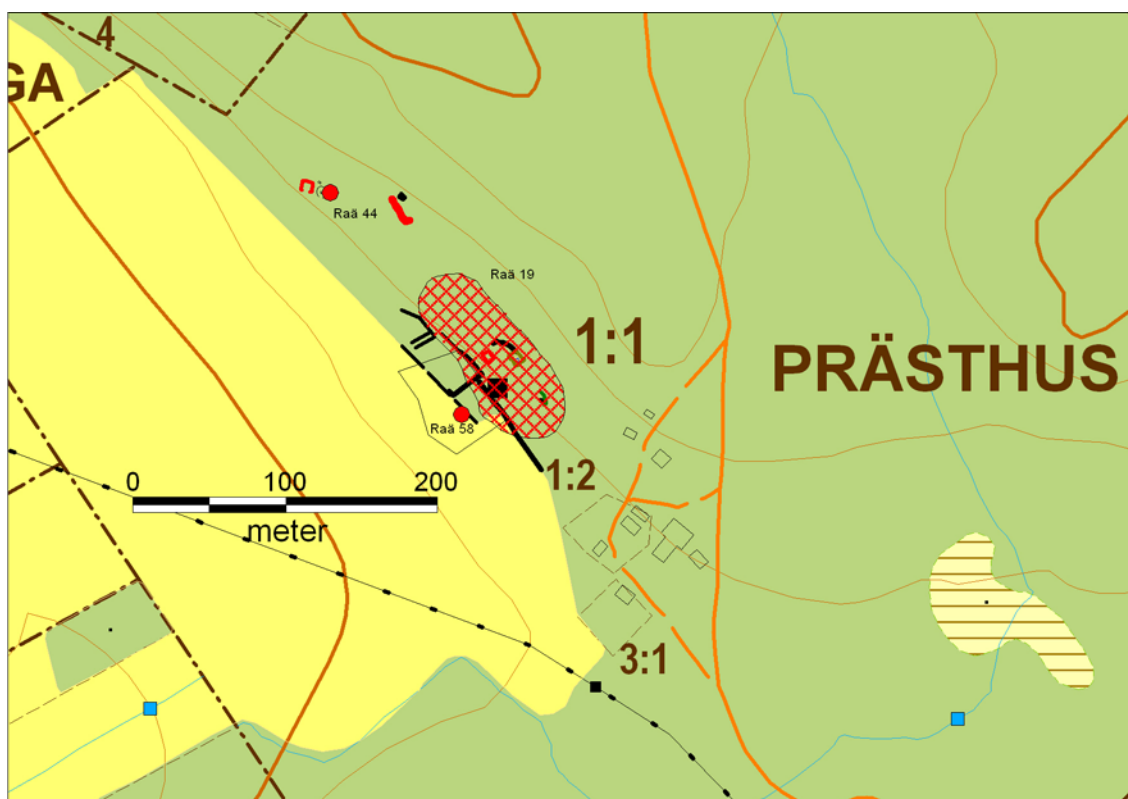
Bilagor

Kartbilaga
Profiler
Pollenanalys
Fyndlistor
Osteologisk analys
Dagbok
Fotolistor

Kartbilaga

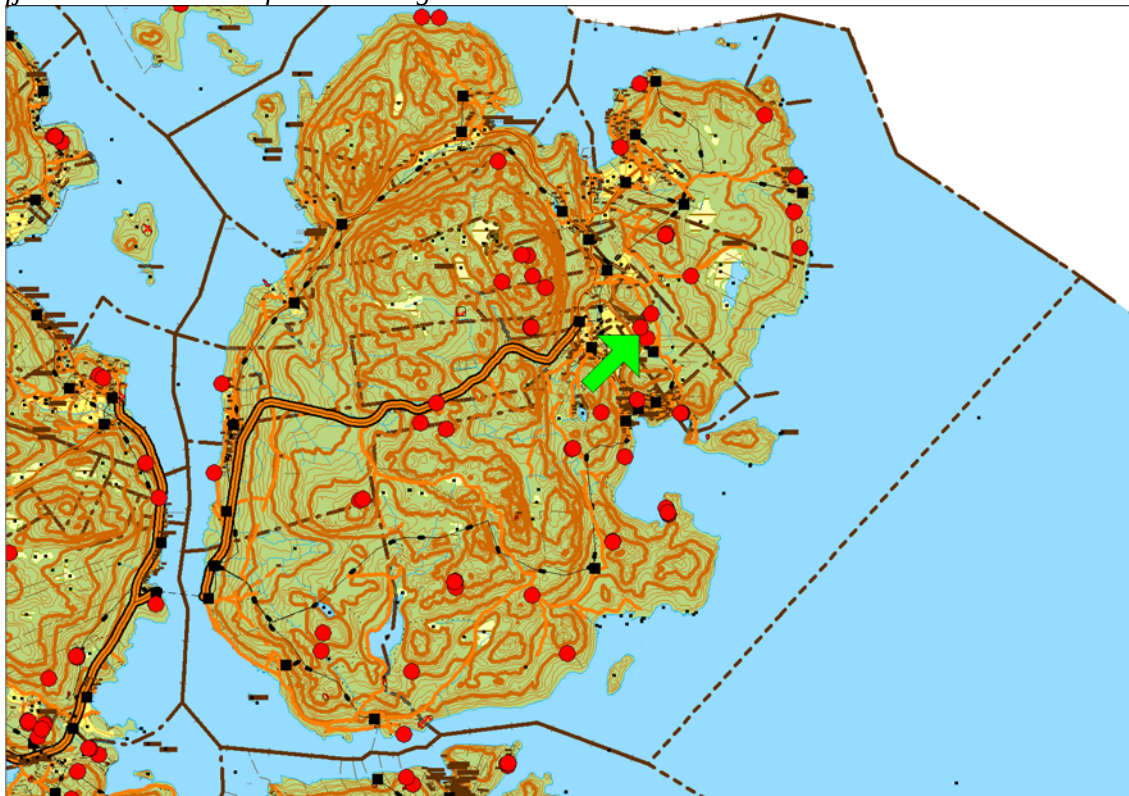

Den gröna punkten markerar de undersökta fornlämningarna.

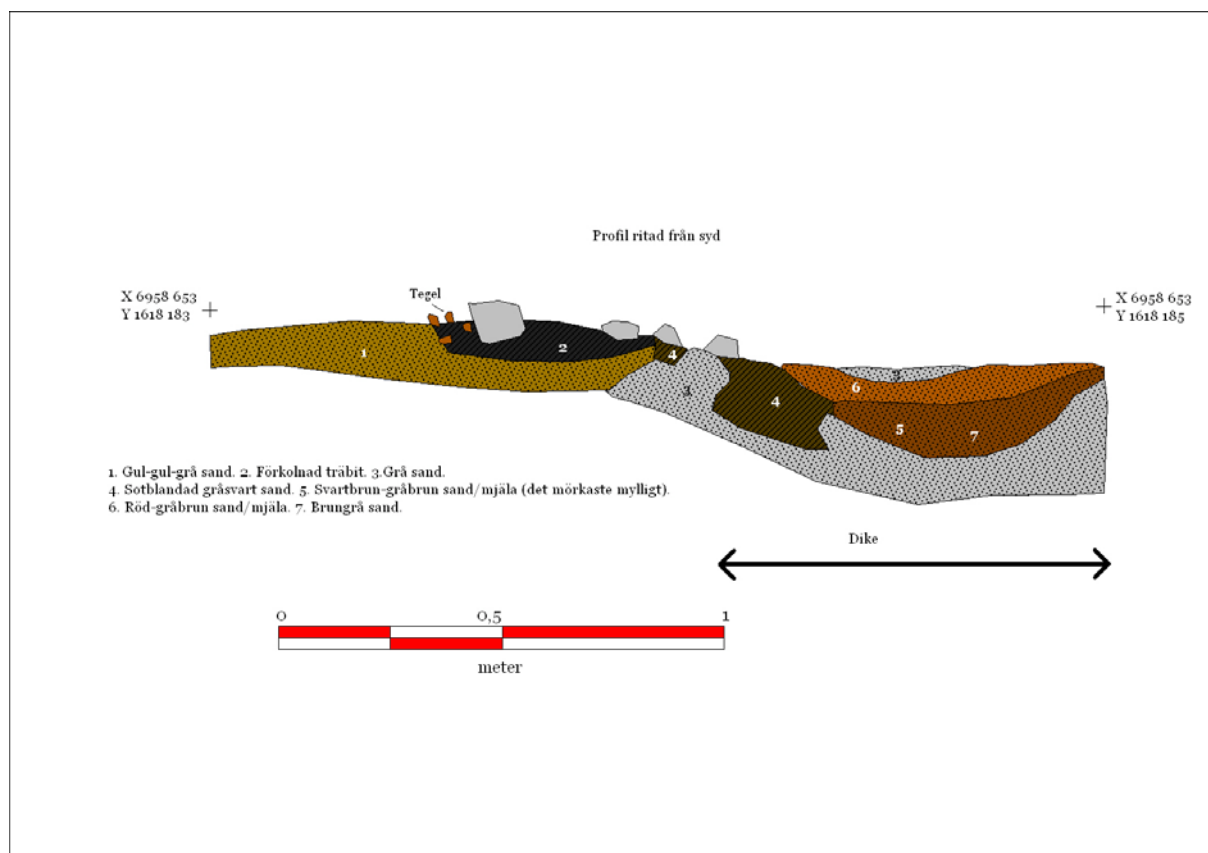
Karta över de undersökta fornlämningarna Raä 44 och 58 samt den under

fjolåret undersökta fornlämningen Raä 19.

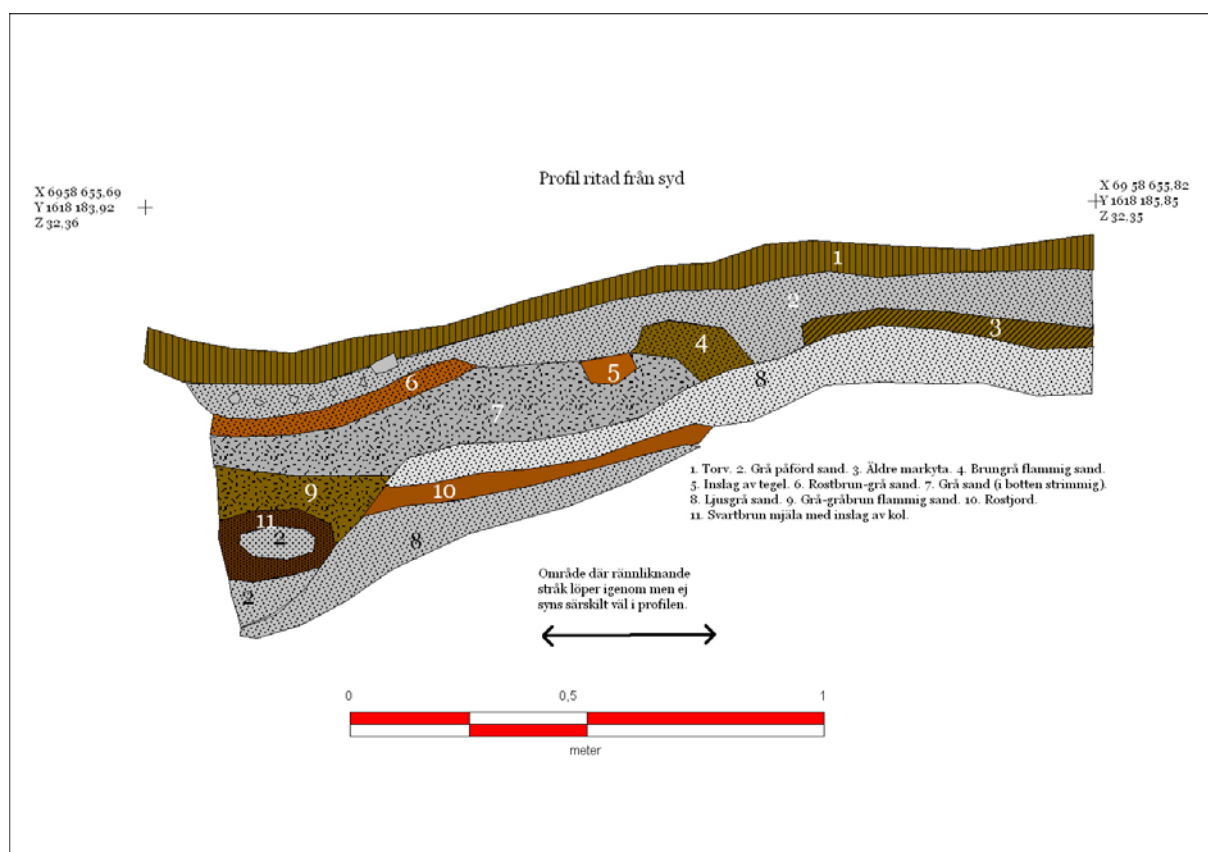

Fornlämningarnas läge på Hemsön markerade med den gröna pilen.

Profiler

Profil genom tegel och sotanläggningen.

Dikesprofil 2.

Pollenanalys från en husgrund, Raä 44, Hemsö sn, Ångermanland

Jan-Erik Wallin

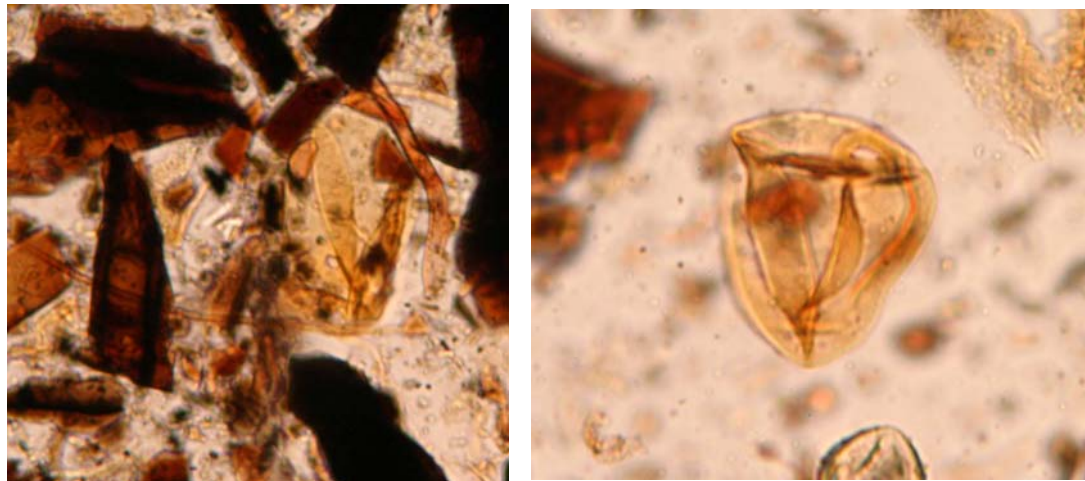
INLEDNING

Jordprov bestående av material från en husgrund har analyserats på polleninnehåll. Husgrunden uppskattas vara från 1600-talet och kan möjligen ha använts som torkbastu eller ria.

METODER

Pollenanalys

Provet homogeniserades innan ett delprov togs ut för pollenanrikning. Prover behandlades enligt standardmetoden för pollenanrikning beskriven i t.ex. Moore et al. (1991). Återstoden, det koncentrerade pollenmaterialet, färgades med saffraninfärgad glycerin. På preparatet räknades ca 800 pollen och procentvärden beräknades på basen av totalsumman för alla pollen från de landlevande kärlväxterna. Vid identifiering av pollentyperna användes bestämningsnycklar av Beug (1961) och Moore et al. (1991). Vid pollenanalys av jordprover finns en viss risk för att vissa växtarter med tjockskaliga pollenkorner får en överrepresentation i analyserna (t. ex. korgblommiga växter). Att pollenkornet har ett tjockt skal minskar risken för nedbrytning jämfört med tunnskaliga pollenkorner (i detta prov finns tunnskaliga pollen). I jordproverna finns det även en överhängande risk för att pollen transporteras genom ihåligheter ned i jordlagren. Transporten sker i första hand med vatten.

Kornpollen till vänster och vete-/havrepollen till höger (stor por längst upp, vete- och havrepollen går ej att skilja åt) från det analyserade provet. 400 gångers förstoring. Pollenkornen är infärgade. På den vänstra bilden kan man se rikligt med vedfragment.

RESULTAT och DISKUSSION

Provet innehöll stora mängder av kol- och vedfragment. Provet innehöll också höga andelar av pollen från sädesslagen korn och vete/havre (18.7% resp. 7.4%). Andelen sädesslagspollenkorn är betydligt högre än man finner i prover tagna invid åkermarker. Mängden pollen tyder på en plats med onaturlig ansamling av korn- och vete-/havrepollen. Kanske ett ställe där man förvarat säd eller tröskat säden. Två stycken rågpollen hittades i provet, dock bör rågpollenkornen tolkas som en förorening i materialet. Andelen pollen från

växter som gynnas av betesdrift och odling är också högt, såsom pollen från smörblommor, nejlikväxter, korgblommiga växter och gråbo. Skogsvegetationen bestod av al, tall, björk och gran.

Tabell 1: Resultat av pollenanalys, Raä 44, Hemsö sn, Ångermanland
Andelen pollen/sporer i %. Analys Jan-Erik Wallin

Art/prov nummer	1
Al	14.3
Björk	7.8
Tall	15.6
Gran	7.7
Gräs	7.7
Korgblommiga växter (Rörf.)	0.4
Korgblommiga växter (Tungf.)	1.5
Smörblommor	13.4
Nejlikväxter	0.9
Ärtväxter	0.5
Spärgel	0.1
Syror	0.3
Gråbo	0.9
Klock-växter	0.3
Vänderot	0.1
Summa jorbruksgynnade växter (exkl. gräs)	18.4
Råg	0.3
Korn	18.9
Vete/Havre	7.6
Summa odlade växter	26.8
Älgört	0.1
Rosväxter	0.1
Halvgräs	1.6
Summa räknade pollen (antal)	785
Lummer	1.3
Ormbunkar	11.8
	Kol + Vedrester

REFERENSER

- Beug, H.J. (1961) Leifaden der Pollenbestimmung für Mitteleuropa und angrenzende Gebiete. Lief. 1. 63 pp. Stuttgart.
- Moore, P.D., Webb, J.A. & Collinson, M.E. (1991) Pollen analysis. Oxford.

Fyndlistor

Raä 44

Fyndnr	Fynd	Pnr	X	Y	Z	Mått	Antal	Vikt	Kommentar	Kasserad
1	Keramik	2067	6958783,82	1618148,84	37,8	63x41x9	1	29,9	glaserat rödgods	
2	Tegelfragment		6958795,5	1618086,5			57	145,6		x
3	Brända ben		6958795,5	1618086,5			4	1,5		
4	Tegelfragment	1057	6958798,69	1618084,19			39	438,3		x
5	Tegelfragment		6958797,5	1618085,5			86	544,8		x
6	Brända ben		6958797,5	1618085,5			2	0,4		
7	Järnföremål		6958797,5	1618085,5		29x19x4	1	2	Fyrkantig bestående av 3x2,5 mm gods	
8	Tegelfragment	1055	6958799,65	1618084,68			373	4887,4		x
9	Ståltråd	1055	6958799,65	1618084,68		2 mm i diam			lhoptvinnad	x
10	Tegelfragment	1059	6958799,05	1618085,66			16	103,1		x
11	Spik	1059	6958799,05	1618085,66		47x8x5	1	8,4	Skallen 13x9 mm	
12	Tegelfragment	2035	6958798,25	1618083,3			18	269,8	Välbränt tegel	x
13	Brända ben	2036	6958798,74	1618083,76			2	2		
14	Tegelfragment		6958795,5	1618085,5			13	64,4		x
15	Spik		6958795,5	1618085,5		44x5x3,5	1	4,9	Skallen 15,5x10,5	
16	Tegelfragment		6958798,5	1618085,5			37	330,8		x
17	Brända ben		6958798,5	1618085,5			4	0,9		
18	Spik		6958798,5	1618085,5		38x6,5x3,5	1	4,4	Skallen 13,5 x11,5	
19	Tegelfragment	1056	6958800,11	1618083,67	35,03		40	1090,4	Norr om röset	x
20	Ståltråd	1056	6958800,11	1618083,67	35,03	1,4 mm i diam	1	1,2		x
21	Tegelfragment	1058	6958799,07	1618083,32	35,51		178	465,8	Mycket skörbränd sten fanns bland leran med	x
22	Hank med del av spann	2066	6958782,8	1618151,22	37,74	45x52x6,5	2	85,7	Kopparhank med nitplattorna utformade som löv	
23	Mynt	2063	6958774,527	1618146,115	36,62	Diam 29,5 2,4 mm tj	1	8,6	1/4 öre Drottning Kristina	
24	Järnföremål	2064	6958776,63	1618146,38	36,87	185x16,5x4,5	1	49,7	Knivliknande form	
25	Järnkrok	2065	6958781,23	1618149,13	37,68	43,5x26x5,5	1	11,9		

26	Järnföremål	2067	6958783,82	1618148,84	37,79	55x47x5	1	22,2	Rektangulär till något utdragen form	
----	-------------	------	------------	------------	-------	---------	---	------	--------------------------------------	--

Raä 58

Fyndnr	Fynd	Pnr	X	Y	Z	Mått	Antal	Vikt	Kommentar	Kasserad
285	Bränt ben	1207	6958653,5	1618183,5			1	0,4		
286	Tegelfragment		6958652,25	1618184,5			19	118,3	södra delen	x
287	Tegelfragment	2089	6958665,5	1618154,5			27	270		x
288	Flaskglas	2089	6958665,5	1618154,5			1	2	Ljusbrunt	x
289	Tegelfragment	2093	6958656,5	1618183,5			10	120,8	Från välbränt till lertegel	x
290	Porslin	2093	6958656,5	1618183,5			1	0,2		x
291	Glas	2093	6958656,5	1618183,5			2	8	Blått	
292	Tegelfragment	2094	6958656,5	1618186,5			47	211,6		x
293	Tegelfragment	2088	6958655,5	1618185,5			34	114,7		x
294	Spikfragment	2088	6958655,5	1618185,5		30,5x 8	1	5,4	Skallen 16x13,5	x
295	Porslin	2088	6958655,5	1618185,5			1	0,2		x
296	Flaskglas	2088	6958655,5	1618185,5			1	0,4	Ljusbrunt	x
297	Fönsterglas	2088	6958655,5	1618185,5			5	1,7	3 ljusgröna och 2 färglösa	
298	Tegelfragment	2087	6958653,5	1618186,5			7	7,1		x
299	Flaskglas	2087	6958653,75	1618186,5			1	0,3	Ljusbrunt, norra delen grävd 1 dm	x
300	Tegelfragment	1090	6958650,5	1618185,5			3	3,1	Halvrutan intill	x
301	Fönsterglas	1090	6958650,5	1618185,5			2	3,3	Ljusgröna. Halvrutan intill	
302	Tegelfragment	1103	6958652,5	1618183,5			38	102,4		x
303	Flaskglas	1103	6958652,5	1618183,5			4	10,5	Ljusgrönt	x
304	Fönsterglas	1103	6958652,5	1618183,5			5	3	Ljusgrönt	
305	Tegelfragment	1110	6958653,5	1618172,5			6	12,5		x
306	Järnfragment	1110	6958653,5	1618172,5		6x4	3	4,5	Troligen spikrest	x
307	Fönsterglas	1110	6958653,5	1618172,5			19	10,7	18 ljusgröna och 1 färglös	
308	Tegelfragment	1080	6958644,5	1618182,5			3	1,3		x
309	Skärvig sten	1080	6958644,5	1618182,5			1	6,6		x
310	Fönsterglas	1080	6958644,5	1618182,5			6	1,8		
311	Tegelfragment	1079	6958646,15	1618181,49			4	3,4		x
312	Fönsterglas	1079	6958646,15	1618181,49			1	0,5	Ljusgrönt	

313	Tegelfragment		6958653,5	1618184,5		22	79,5		x
314	Fönsterglas		6958653,5	1618184,5		2	0,6	Ljusgrönt	
315	Ben		6958653,5	1618184,5		1	7,1		
316	Tegelfragment	1105	6958652,5	1618183,5		33	18,3		x
317	Fönsterglas	1105	6958652,5	1618183,5		2	1,1	Ljusgrönt	
318	Flaskglas	1105	6958652,5	1618183,5		1	3,6	Ljusgrönt	x
319	Tegelfragment	1132	6958635,15	1618197,11		1	0,3	Även fynd av lerduefragment	x
320	Järnfragment	1132	6958635,15	1618197,11	35x8x6	1	4,1		x
321	Tegelfragment	1126	6958647,15	1618180,43		3	6,2		x
322	Porslin	1126	6958647,15	1618180,43		1	0,1		x
323	Järnfragment	1126	6958647,15	1618180,43	34x5-9x9, 25x8x7	2	9	Möjligen fragment av hästskosömmar	
324	Fönsterglas	1126	6958647,15	1618180,43		11	4,2	10 ljusgröna en färglös	
325	Tegelfragment		6958653,5	1618183,5		7	20,2		x
326	Fönsterglas		6958653,5	1618183,5		1	0,5	Ljusgrönt	
327	Tegelfragment	1074	6958647,87	1618182,6		4	2,3		x
328	Spik	1074	6958647,87	1618182,6	32x5x4,5	1	2,8	Skallen 12x8	
329	Keramik	1074	6958647,87	1618182,6		1	3	Stengods, gråvit mynningsdel	
330	Keramik	1074	6958647,87	1618182,6		1	0,4	Rödgods, gulglaserat	
331	Tegelfragment	1123	6958634,58	1618196,85		5	1,3		x
332	Flaskglas	1123	6958634,58	1618196,85		1	1,1	Ljusgrönt. Även fynd av lerduefragment	x
333	Fönsterglas	1123	6958634,58	1618196,85		1	0,8	Färglöst	
334	Järnfragment	1123	6958634,58	1618196,85	69x16,5x7	1	119,5	Böjd	
335	Tegelfragment	2091	6958657,35	1618183,13		48	119,5		x
336	Porslin	2091	6958657,35	1618183,13		3	0,8		x
337	Glas	2091	6958657,35	1618183,13		2	0,8	Färglöst tunt (driksglas?)	x
338	Glas	2091	6958657,35	1618183,13		2	5,6	Blått	
339	Kritpipsfragment	2091	6958657,35	1618183,13	31 mm lång 8i diam	1	2,7		
340	Fönsterglas	2091	6958657,35	1618183,13		6	2	4 ljusgröna 2 ofärgade	
341	Spik	2091	6958657,35	1618183,13	53x7,5x7	1	10,8	Skallen 15x12	x
342	Spik	2091	6958657,35	1618183,13	43x10x7	1	8,3	Skallen 13,5x9,5	x
343	Tegelfragment	2092	6958657,43	1618184,49		77	608,6		x
344	Spik	2092	6958657,43	1618184,49	11x6x5,5	1	19	Skallen 16x15	x
345	Glas	2092	6958657,43	1618184,49		1	0,1		
346	Porslin	2092	6958657,43	1618184,49		2	0,4		x

347	Bränt ben	2092	6958657,43	1618184,49			1	0,2		
348	Fönsterglas	2092	6958657,43	1618184,49			12	3,3	4 ljusgröna 8 färglösa	
349	Glas	2092	6958657,43	1618184,49			12	2,2	Färglösa (driksglas?)	x
350	Tegelfragment	2095	6958655,39	1618186,47			165	1000		x
251	Järnfragment	2095	6958655,39	1618186,47			6	4,8		x
352	Glas	2095	6958655,39	1618186,47			3	0,2		
353	Porslin	2095	6958655,39	1618186,47			3	1		x
354	Keramik	2095	6958655,39	1618186,47			1	2,5	Rödgoods, gulglaserat	
355	Fönsterglas	2095	6958655,39	1618186,47			7	3,8	Färglösa, en del möjligen bemålade	
356	Flaskglas	2095	6958655,39	1618186,47			1	0,4	Ljusbrunt	x
357	Tegelfragment		6958652,5	1618183,5			30	46,7	Södra delen av anläggning	x
358	Tegelfragment		6958654,5	1618183,5			4	6		x
359	Fönsterglas		6958654,5	1618183,5			2	2,2	Ljusgröna	
360	Fönsterglas	1068	6958647,12	1618179,32			10	4,3	9 ljusgröna en färglös	
361	Porslin	1068	6958647,12	1618179,32			1	0,1		x
362	Tegelfragment	1067	6958647,2	1618178,52	31,76		11	7,7		x
363	Järnfragment	1067	6958647,2	1618178,52	31,76		1	1,4		x
364	Spik	1067	6958647,2	1618178,52	31,76	43x7x4	1	3,4	Skallen 8x8	x
365	Fönsterglas	1067	6958647,2	1618178,52	31,76		17	9,3	Ljusgröna	
366	Keramik	1067	6958647,2	1618178,52	31,76		1	1,2	Stengods, gråvit	
367	Tegelfragment	1102	6958652,72	1618184,41	31,92		37	75,7		x
368	Fönsterglas	1102	6958652,72	1618184,41	31,92		1	0,3	Ljusgrön	
369	Tegelfragment	1073	6958647,99	1618181,53	31,86		7	3,7		x
370	Fönsterglas	1073	6958647,99	1618181,53	31,86		14	6,6	Ljusgröna	
371	Knapp	1073	6958647,99	1618181,53	31,86	17 mm i diam	1	1,4	Med texten WEST END	
372	Tegelfragment	1090	6958650,76	1618185,58	31,84		1	0,8		x
373	Fönsterglas	1090	6958650,76	1618185,58	31,84		2	1,6	Ljusgröna	
374	Kopparring	1090	6958650,76	1618185,58	31,84	Ytterd 36, innerd 26,5	1	14,3	Troligen del av hästmundering	
375	Spik	1113	6958654,78	1618170,04	31,96	63x5x4,5	1	8,2	Skallen 8x8	x
376	Fönsterglas	1113	6958654,78	1618170,04	31,96		1	0,3	Ljusgrön	
377	Tegelfragment	1089	6958644,6	1618187,34	31,89		1	2,9		x
378	Fönsterglas	1089	6958644,6	1618187,34	31,89		4	1,5		
379	Bränt ben	1089	6958644,6	1618187,34	31,89		1	0,1		

380	Spik	1089	6958644,6	1618187,34	31,89	47x4x3	1	3	Kvarvarande del av skallen 8x6 mm	x
381	Spikfragment	1089	6958644,6	1618187,34	31,89	18x5,5x5	1	1,3	Skallen 9x9 mm	x
382	Tegelfragment	1114	6958655,58	1618168,44	31,69		1	2,3		x
383	Spik	1114	6958655,58	1618168,44	31,69	82x6x5	1	10,5	Skallen 15x14 mm	x
384	Flaskglas	1114	6958655,58	1618168,44	31,69		1	4,1	Ljusbrun	x
385	Kopparbleck	1114	6958655,58	1618168,44	31,69	83x20x0,8	1	8		
386	Fönsterglas	1114	6958655,58	1618168,44	31,69		4	1,6	3 ljusgröna en färglös	
387	Tegelfragment	2086	6958653,33	1618187,54	32,07		168	618,8		x
388	Porslin	2086	6958653,33	1618187,54	32,07		7	9,1		x
389	Flaskglas	2086	6958653,33	1618187,54	32,07		1	0,5	Ljusbrunt	x
390	Glas	2086	6958653,33	1618187,54	32,07		2	0,6	Blått	
391	Keramik	2086	6958653,33	1618187,54	32,07		11	16	Röd gods, gul glaserat	
392	Keramik	2086	6958653,33	1618187,54	32,07		1	2,5	Röd gods, grön glaserat	
393	Spikfragment	2086	6958653,33	1618187,54	32,07	11x4x4	1	0,5	Skallen 8x7	x
394	Fönsterglas	2086	6958653,33	1618187,54	32,07		1	0,2		
395	Tegelfragment	2090	6958656,26	1618184,34	31,97		120	776,2		x
396	Fönsterglas	2090	6958656,26	1618184,34	31,97		3	1,3	2 ljusgröna en färglös	
397	Glas	2090	6958656,26	1618184,34	31,97		1	1,2		
398	Porslin	2090	6958656,26	1618184,34	31,97		20	22,1	Dekor, funnet i ränna över lagrad av sand	
399	Spik	2090	6958656,26	1618184,34	31,97	39x10x7	1	7,6	Skallen 18x14 mm	x
400	Järnfragment	2090	6958656,26	1618184,34	31,97	34x10x7	1	2,9		x
401	Järnfragment	2090	6958656,26	1618184,34	31,97	21x11x2	1	1,5		x
402	Tegelfragment		6958654,5	1618186,5			478	1147,8		x
403	Flaskglas		6958654,5	1618186,5			3	6,5	Ljusbruna	x
404	Keramik		6958654,5	1618186,5			3	11,4	Röd gods, gul glaserat	
405	Porslin		6958654,5	1618186,5			11	4,4		x
406	Fönsterglas		6958654,5	1618186,5			3	1,5	En ljusgrön 2 färglösa	
407	Spik		6958654,5	1618186,5		47x6x6	1	3,8	Skallen 10x9 mm	x
408	Spik	1112	6958653,79	1618174,83	32,04	28x9,5x8	1	6,3	Skallen 20x17 mm	x
409	Kniv	1111	6958652,67	1618174,05	31,97	66x13x6	1	11,6	Tången ca 20 mm	
410	Knapp	1004	6958629,16	1618183,65	31,61	Diam 17 mm 1,6 mm tj	1	2,4	Bronsknapp ornerad med böljande linjer	
411	Mynt	1104	6958652,53	1618183,53	31,95	Diam 25,5 2mm tj	1	5,6	1/6 öre 1666-86	

412	Mynt	1133	6958651,36	1618189,45	32,018	Diam 26 2,2 mm tj	1	5,2	1/6 öre 1666-86	
413	Mynt	2111	6958652,79	1618180,04	32,22	Diam 26,3 2mm tj	1	7	1/6 öre 1671	
414	Lock	2110	6958628,43	1618154	30,39	74x54	1	32,9	Oval form ornering längs kanten	
415	Bjällra (del av)	1007	6958623,11	1618182,93	31,34		1	25,1	Övre delen av bjällra, förmodligen av tenn	
416	Spik	1146	6958656,62	1618176,91	32,15	52,5x6,5x4,5	1	4,8	Skallen 8x6,5 mm	x
417	Spik	1146	6958656,62	1618176,91	32,15	33x5,5x5	1	2,1	Skallen 9x8 mm	x
418	Kniv		6958638	1618157		185x30x4,5	1	56,4	Tången omring 90 mm	
419	Tegelfragment		6958653	1618184		120x115x80	1	>1000		

Osteologisk analys

Raä 44

Fnr	X	Y	Vikt (g)	Ant	Klass	Art	Benslag	Del	FO	FET	Kommentar
13	6958799	1618084	1,87	1	DD	OI	Ossa longa	Diafysfragment	DC	S	Vitbränt
13	6958799	1618084	0,2	1	DD	OI	OI	OI	DC	RS	Vitbränt
6	6958797	1618085	0,3	1	DD	OI	OI	OI	D	RS	Vitbränt
6	6958797	1618085	0,17	1	DD	OI	Ossa longa	Diafysfragment	B	RS	Vitbränt
3	6958795	1618086	0,88	1	DD	OI	Ossa longa	Diafysfragment	B	RS	Vitbränt
3	6958795	1618086	0,4	1	DD	SMÅB OV	Os metatarsalia	Diafysfragment	B	R	Vitbränt
3	6958795	1618086	0,23	1	DD	LUNG	Cranium	Fragment	B	R	Vitbränt
17	6958798	1618085	0,72	1	DD	OI	Ossa longa	Diafysfragment	HD	RS	Vitbränt
17	6958798	1618085	0,15	1	DD	LUNG	Radius?	Ledytefragment	T	R	Osäkert.Vitbränd
17	6958798	1618085	0,11	1	DD	LUNG	Costae	Corpusfragment	T	RS	Vitbränt

Raä 58

Fnr	X	Y	Vikt (g)	Ant	Klass	Art	Benslag	Del	Sid	FO	FET	Kommentar
315	6958653	1618184	7,19	1	DD	SUS	Humerus	Lös tuberculum	Sin	-	-	Obränt
247	6958657	1618184	0,17	1	DD	OI	OI	OI		D	R	Obränt
285	6958653	1618183	0,42	1	DD	LDD	Metapodium	Ossa longa	-	T	R	Vitbränd

279	6958644	1618187	0,1	1	DD	OI	OI	OI		C	R	Vitbränd
-----	---------	---------	-----	---	----	----	----	----	--	---	---	----------

Dagbok

4/6-2007

Kursdeltagarna mötte upp vid Hemsö IF:s lokal innan färden gick vidare till Prästhus.

Efter en genomgång av fjolårets resultat och en rundvandring på fornlämningarna 19, 44 och påbörjades arbetet med att sätta ut ett koordinatnät och montera ihop sållen.

Två personer började undersöka husgrunden (Raä 44). Några rutor lades ut i vad som tolkats som ett spismursröse och anslutande yta i norr. Mängder med skärvsten visade att tolkningen till spismur/eldpall var trolig. Jorden var sotig och innehöll mindre tegelfragment. Det är troligt att lämningarna utgör resterna av vad som kallas gammelgården eller liknande på en 1830-talskarta. Huset kan då vara betydligt äldre än tidigt 1800-tal.

Kapellplatsen avsöktes med den nyare detektorn men inga nya mynt påträffades vilket var en besvikelse då prestandan förväntades vara mycket bättre än den detektor som användes under föregående år. Fynd av två knappar, en tennbjällra och ett bronsbleck gjordes dock.

Rutgrävningen påvisade inga anläggningar. Några besökare dök upp under dagen.

5/6-2007

Trots att metalldetektoravsökningen inte gav något första dagen var kursdeltagarna positivt inställda och fortsatte undersökningen på åkern. Detta resulterade i fynd av ett 1600-talsmynt, en kopparring, en mindre järnkniv mm. En anläggning med tegel påträffades även under ploglagret. Fyra personer undersökte husgrunden (gammelgården). Spismursröset grävdes fram till drygt hälften och den största delen ritades av. Då inget glas, porslin eller andra moderna fynd hittades kan huslämningen förhoppningsvis vara från 16-1700-talet.

Några besökare hittade ut till undersökningarna.

7/6-2007

Undersökningen på kapellplatsen fortsatte. Nya rutor grävdes vid diket mellan skogsområdet och åkern. En stråk av tegelfragment och sten påträffades men det är oklart vilken funktion denna haft.

Anläggningen med tegel och kol som påträffades den 5/6 och som antagligen varit någon form av härd fotades och ritades av. Ytan med tegelanläggningen visar att även på den nuvarande åkern finns överlagrade äldre markytor. Frågan är varför jord påförts?

Ett 1600-talsmynt hittades strax norr om diket med den äldre metalldetektorn.

Undersökningen av huslämningen (Raä 44) fortsatte, Ritning av röset blev klar så långt det var frilagt. I huset grävdes en ruta längs vad som tolkas vara den västra väggen. En stenrad som troligen fungerat som syll blev synlig där. Längst västerut i rutan var den kulturpåverkade jorden ca 30 cm djup. Jorden bestod av sotig hårt packad sand med skörbrända och skärviga stenar, kol och tegelfragment. Även utanför den södra väggen var kulturlagret av samma sammansättning och ca 30 cm djupt. Golvytan i huset undersöktes och fynd gjordes av tegelfragment. Jorden inne i huset bestod av sotig sand med inslag av mindre ibland skärviga stenar. Eftersom fyndmängden var så liten är det frågan om det varit ett boningshus. Det tjocka kulturlagret tyder på en längre användningstid. "Spisröset" innehåller stora mängder skörbränd sten vilket gör att en tolkning av husets funktion som en torkria framfördes.

8/6-2007

Spismursröset dokumenterades ytterliggare och efter det plockades det mindre stenmaterialet bort i mitten av anläggningen. En bit ner kom en oregelbunden tegelstenspackning. Frågan är om tegelstenarna legat i botten av eldrummet eller om de ingått i rösugnens tak?.

Två gränsrösen (förmodligen från laga skiftet på inägomarken) identifierades, en i närheten av huset och ett ca 70 m norr därom. Vid kapellplatsen grävdes flera rutor och det stråk av tegel och sten som uppdagades under föregående dag kunde följas längre åt både nordväst och sydöst. Möjligen har den legat i kapellet vägglinje.

9/9-2007

Peter Persson avsåkte området mellan jordkällaren på fornlämningen Raä 44 och det märkliga kvadratiske stenröset (ej inmätt på grund av den täta vegetationen) närmare Raä 19 med metalldetektor. Vid en terrassformation som vi tidigare noterat framkom ett 1600-tals mynt från drottning Kristinas tid, en fint utformad hank i koppar med bladformade fästen mm. I området vid kapellplatsen grävdes nya rutor. En profil genom ett dike ritades av. På åkern påträffades ett ornerat kopparlock till en dosa eller liknande samt ännu ett 1600-tals mynt.

10/9-2007

På morgonen regnade det mycket så vi bestämde oss för att torva av en nyupptäckt högformation på terrassen i närheten av platsen där gårdagens myntfynd gjordes. Anledningen till att högen torvades av var att vi misstänkte att det kunde vara ett spismursröse, vilket det också visade sig vara. Mycket tegel fanns där och en keramikbit påträffades i terrassens sydöstra del. Terrassen, spisröset och fynden karterades in med totalstation. Området kring rian eller torkbastun karterades också in, därefter återställdes schakten. Ett prov togs ur golvlagret en pollenanalys. Vid kapellplatsen fortsattes undersökningen av diket intill åkern. Den stensatta rännan med inslag av tegel och en del porslin var svårtolkad, men inslaget av porslin visar att rännan/diket är av ganska ungt datum. Översandningen i området kan därmed ha med anläggandet av fotbollsplanen att göra. De sista inmätningarna av schakt, anläggningar och fynd gjordes innan igenläggning och återställningsarbetena genomfördes. En mycket effektiv dag, kursdeltagarna var mycket nöjda och glada.

Fotolistor

Foton tagna med digital kamera

Foto nr	Motiv	Fotograferat från
1	Stenformation mellan fornlämningarna Raä 44 och 19.	Nordväst
2	Arbetsbild från Raä 58 vid skogskanten intill åkern.	Väst
3	Arbetsbild från Raä 58 vid skogskanten intill åkern, Lars Högberg gräver.	Väst
4	Arbetsbild från Raä 58 vid skogskanten intill åkern, Lars Högberg och Ingrid-Johanna Hammarstedt gräver.	Syd
5	Peter Persson visar upp kopparhank funnen vid husterrassen på Raä 44	
6	Arbetsbild från Raä 58 vid skogskanten intill åkern, Ingrid-Johanna Hammarstedt sällar.	Norr
7	Arbetsbild, kursdeltagarna studerar kopparhanken	
8	Arbetsbild från Raä 58 vid skogskanten intill åkern, Ingrid-Johanna Hammarstedt gräver.	Norr
9	Arbetsbild, Ola George dokumenterar en profil	Norr
10	Arbetsbild från Raä 58 vid skogskanten intill åkern, Lars Högberg och Ingrid-Johanna Hammarstedt gräver, Peter Persson avsöker ytan med metalldetektor.	Öst
11	Markprofil från Raä 58 vid skogskanten intill åkern mellan koordinaterna X 6958 655,694 Y 1618 183,928 och X 6958 655,823 Y 1618 185,857	Öst
12	Markprofil från Raä 58 vid skogskanten intill åkern mellan koordinaterna X 6958 655,694 Y 1618 183,928 och X 6958 655,823 Y 1618 185,857	Öst
13	Markprofil från Raä 58 vid skogskanten intill åkern mellan koordinaterna X 6958 655,694 Y 1618 183,928 och X 6958 655,823 Y 1618 185,857	Öst
14	Stenpackning i igenfyllt dike på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	Väst
15	Stenpackning i igenfyllt dike på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	Syd
16	Stenpackning i igenfyllt dike på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	Väst
17	Stenpackning i igenfyllt dike på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	Nordväst
18	Stenpackning i igenfyllt dike på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	Nordväst
19	Arbetsbild, röjning på den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44	Syd
20	Arbetsbild, röjning på den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44	Syd
21	Arbetsbild, röjning på den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44	Syd
22	Arbetsbild, röjning på den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44	Syd
23	Eldstaden (rösugnen) i torkbastun på Raä 44	Öst
24	Eldstaden (rösugnen) i torkbastun på Raä 44	Syd

25	Eldstaden (rösugnen) i torkbastun på Raä 44	Nordöst
26	Eldstaden (rösugnen) tegel i förgrunden	Norr
27	Stenpackning i igenfyllt dike på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	Sydväst
28	Stenpackning i igenfyllt dike på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	Sydväst
29	Stenpackning i igenfyllt dike på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	Norr
30	Stenpackning i igenfyllt dike på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	Norr
31	Spisröse på den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44	Syd
32	Spisröse på den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44	Sydöst
33	Spisröse på den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44	Sydöst
34	Spisröse på den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44	Nordöst
35	Spisröse på den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44	Sydöst
36	Spisröse på den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44	Nordöst
37	Paus i arbetet vid den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44. Från vänster i bild Peter Sjölund, Åke Sundell och Ola George	Norr
38	Paus i arbetet vid den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44. Från vänster i bild Peter Sjölund, Åke Sundell och Ola George	Norr
39	Spisröse på den nyupptäckta husterrassen inom Raä 44	Nordöst
40	Stenpackning i igenfyllt dike på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	Sydväst
41	Stenpackning i igenfyllt dike på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	Norr
42	Stenpackning i igenfyllt dike på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	Väst
43	Kursdeltagare	Syd
44	Kursdeltagare	Syd
45	Kursdeltagare	Syd
46	Kursdeltagare	Syd
47	Kursdeltagare	Syd
48	Markprofil	
49	Markprofil från Raä 58 vid skogskanten intill åkern mellan koordinaterna X 6958 653 Y 1618 183 och X 6958 653 Y 1618 185	Syd
50	Markprofil från Raä 58 vid skogskanten intill åkern mellan koordinaterna X 6958 653 Y 1618 183 och X 6958 653 Y 1618 185	Syd
51	Arbetsbild, återställningsarbeten inom Raä 58	Syd
52	Sten med flat yta på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	
53	Sten med flat yta på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	
54	Sten med flat yta på Raä 58 vid skogskanten intill åkern	
55	Arbetsbild, återställningsarbeten inom Raä 58	Sydöst
56	Arbetsbild, återställningsarbeten inom Raä 58	Norr
57	Arbetsbild, återställningsarbeten inom Raä 58	Nordöst

Foto nr	Motiv	Fotograferat från
1	Arbetsbild från Raä 58	
2	Arbetsbild från Raä 44	
3	Arbetsbild från Raä 44, Bertil Lundberg och Ingrid Johanna Hammarstedt gräver	
4	Arbetsbild från Raä 44, Ingrid Johanna Hammarstedt sållar	
5	Arbetsbild från Raä 58, Åke Sundell vid sin ruta	
6	Arbetsbild från Raä 58, Britta Österholm sållar	
7	Arbetsbild från Raä 58, Lars Högberg och Ingrid Johanna Hammarstedt	
8	Arbetsbild från Raä 58, Tord Lind vid sin ruta	
9	Arbetsbild från Raä 58, Åke Sundell med nyfunnet mynt	
10	Arbetsbild från Raä 58, Åke Sundell med nyfunnet mynt	
11	Arbetsbild från Raä 44	
12	Översiktsbild på Raä 44	Syd
13	Arbetsbild från Raä 58	
14	Anläggning med tegel och sot och kol på Raä 58 x 6958 652,5 y 1618 184	
15	Anläggning med tegel och sot och kol på Raä 58 x 6958 652,5 y 1618 184	
16	Fikapaus	
17	Fikapaus	
18	Raä 58, mörkfärgning i Tords ruta x 6958 645 y 1618 187	
19	Kursdeltagarna Tord Lind, Ingrid Johanna Hammarstedt och Åke Sundell	
20	Anläggning med tegel, kol och sot på Raä 58 x 6958 652,5 y 1618 184	Norr
21	Anläggning med tegel, kol och sot på Raä 58 x 6958 652,5 y 1618 184	Väst
22	Raä 58 ruta x 6958 654 y 1618 186 i dikeskanten. Tegel och blålerstråk (teglet och leran fanns ej i resten av rutan)	Väst
23	Eldstaden (rösugnen) i torkbastun på Raä 44	Syd
24	Eldstaden (rösugnen) i torkbastun på Raä 44	Nord
25	Eldstaden (rösugnen) i torkbastun på Raä 44	Öst
26	Ruta x 6958 795 y 1618 085 i husgrund på Raä 44	Syd
27	Ruta x 6958 797 y 1618 081 i husgrund på Raä 44, stensyllsrad och till höger knutsyll	Väst
28	Gränsröse? Beläget ca 5 öster om husgrund på Raä 44 på x 6958 801 y 1618 093 ev från laga skifteskartan på inägorna från 1841	Syd
29	Raä 58 ruta med kol och tegel x 1618 183 y 6958 652 samt rutorna intill	Syd
30	Raä 58 ruta med kol och tegel x 1618 183 y 6958 652 samt rutorna intill	Öst
31	Raä 58 närbild tegel och kol x 6958 652-6958 653 y 1618 183	
32	Markprofil över röset i huslämningen på Raä 44 samt ruta intill som visar den övertäckande sandiga, sotiga jorden x 6958 798 y 1618 083	Sydöst

33	Raä 44 röset med tegelstenspackningen framrensad	Väst
34	Besökarna Johan och Hilma Sjölund	
35	Raä 44 röset med tegelstenspackningen framrensad	Öst
36	Profil över anläggning med tegel och kol och dike x 6958 653 y 1618 183-185	Syd
37	Profil över anläggning med tegel och kol och dike x 6958 653 y 1618 183-185	Syd